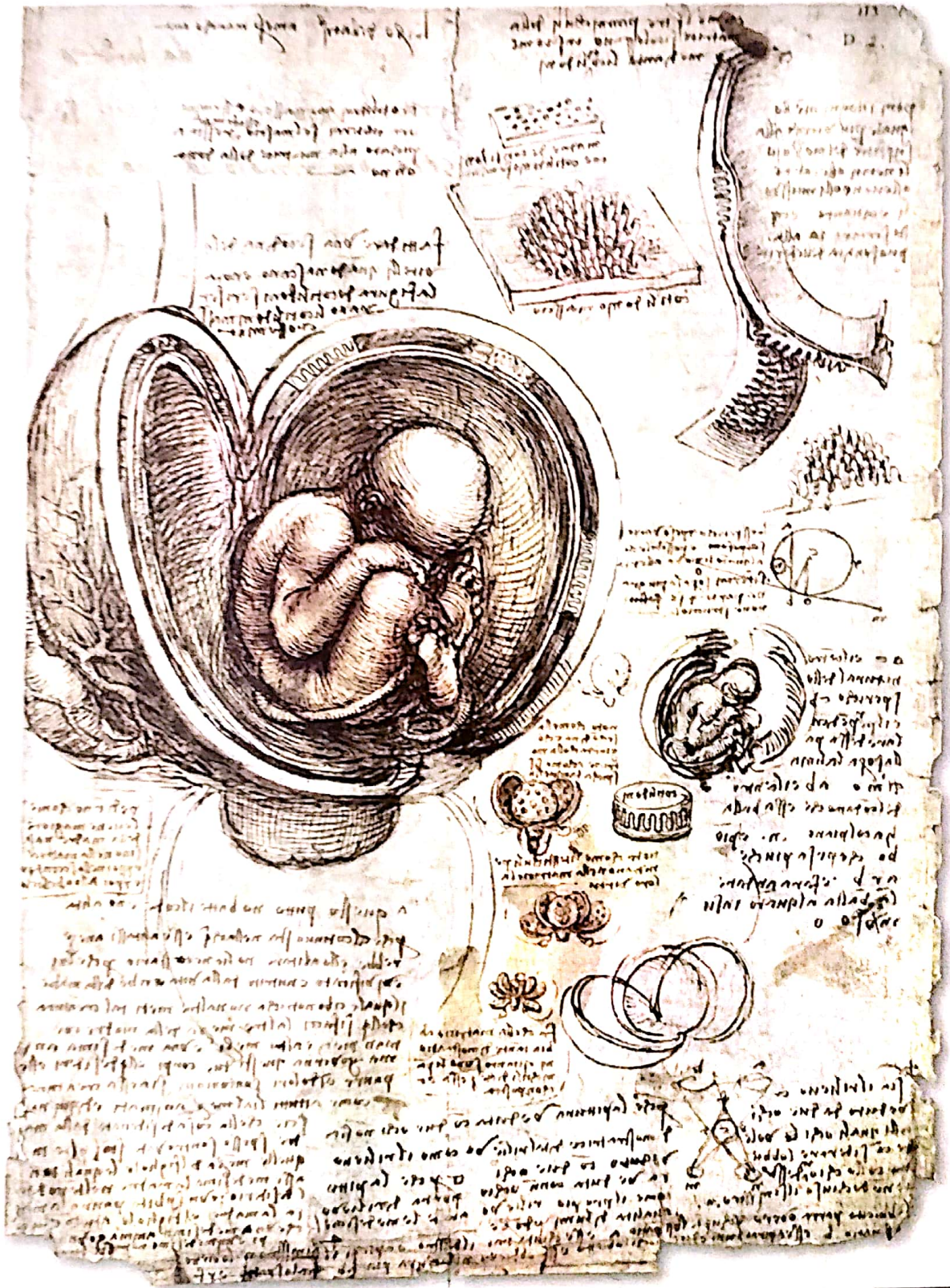

הלווח הריק The Blank Slate

על הכחשת טבעו המולד של האדם בימינו

פרופ' סטיבן פינקר
מחבר רב המכר "כיצד פועל המוח"

22

פרק 1

התיאוריה הרשמית

"לוח חלק" הוא תרגום חופשי של מונח מן הלטינית של ימי הביניים, *tabula rasa*, שפירושו המילולי "לוח מקורץ". נהוג לייחסו לפילוסוף ג'ון לוק (1632-1704), אם כי הוא השתמש דווקא במטאפורה אחרת. הרי לכם הקטע המפורסם מתוך מסה על שכל האדם:

נניח-נא, אפוא, שהרוח היא, כפי שאומרים אנו, נייר חלק, נקי מכל כתב, כלומר, בלי מושגים. כיצד מתמלאת היא בהם? מנין לה האוצר העצום שהעניק לה, בחליפות-מבעים כמעט לאין-קץ, דמיונו הזריז וחסר-הגבולות של האדם? מנין לה כל החמרים של העיון והידיעה? על זאת אשיב במלה אחת: מן הניסיון.¹

לוק הטיח את הדברים הללו כנגד התיאוריות על מושגים מולדים, שלפיהן נולדים בני-אדם עם אידיאלים מתימטיים, אמיתות נצחיות ומושג האלוהים. התיאוריה שהציע כתחליף, האמפיריציזם, נועדה לשמש הן כתיאוריה של הפסיכולוגיה — כיצד פועלת הנפש — הן כתיאוריה של האפיסטמולוגיה — כיצד יודעים אנו את האמת. שתי המטרות כאחת סייעו לקידום הפילוסופיה הפוליטית שלו, שרבים רואים ומכבדים אותה כתשתיתה של הדמוקרטיה הליברלית. לוק התנגד לצידוקים דוגמטיים של הסטטוס קוו הפוליטי, כגון סמכות הכנסייה וזכותם האלוהית של מלכים, שהוצגו זו כמו זו כאמיתות מובנות מאליהן. הוא טען כי יש לעבד את ההסדרים החברתיים מן היסוד, בתבונה, ולקבלם בהסכמה הדדית שתתבסס על ידע שכל אדם יכול לרוכשו. הואיל והרעיונות נובעים מן הניסיון, השונה מאדם לאדם, חילוקי דעות נובעים לא מכך שהנפש האחת מסוגלת לתפוס את האמת והנפש האחרת אינה מסוגלת, אלא מכך שלשתי נפשות שונות יש היסטוריות שונות. לכן יש לנהוג בחילוקי הדעות הללו בסובלנות, ולא ביד הדיכוי הקשה. רעיון הלוח החלק של לוק גם חתר תחת הזכויות הנורשות של המלוכה ושל האצולה, שכן בניהן אינם יכולים לטעון לכל חוכמה או זכות מולדת אם החלו

נפשותיהם את דרכן כלוחות חלקים, כאחד האדם. ובה בעת הטיח בפני מוסד העבדות, כי מעתה אי-אפשר לתאר את העבדים כנחותים או כנכנעים מבטן ומלידה.

במאה השנים האחרונות הכתיבה דוקטרינת הלוח החלק את סדר היום של חלק גדול מאוד ממדעי החברה והרוח. כפי שעוד נראה, הפסיכולוגיה ביקשה להסביר את כל המחשבות, הרגשות וההתנהגות באמצעות כמה מנגנונים פשוטים של למידה. הסוציולוגיה והאנתרופולוגיה ביקשו להסביר את כל המנהגים וההסדרים החברתיים כפועל-יוצא של חברות הילדים בידי התרבות הסובבת אותם: מערכת של מלים, דימויים, סטריאוטיפים, דגמי תפקיד ואמצעים של שכר ועונש התלויים בהתנהגות. מספר רב (ואף הולך וגדל) של מושגים, שנחשבו לפני טבעיים לאורח החשיבה האנושי (רגשות, שארות, המגדרים, חולי, הטבע, העולם), מתוארים עתה כ"מומצאים" או כ"מוכנים חברתית"².

הלוח החלק משמש גם כאחד מכתבי הקודש בכמה אמונות פוליטיות ומוסריות. לפי הדוקטרינה, כל הבדל שאנו מוצאים בין גזעים, קבוצות אתניות, מגדרים ויחידים, אינו נובע מהבדלים בטיבם המולד, אלא מהבדלים בהתנסויותיהם. שנו את ההתנסות — באמצעות רפורמה בשיטות ההורות, בחינוך, באמצעי התקשורת ובתגמולים החברתיים — ושיניתם את האדם. נחשלות, עוני והתנהגות אנטי-חברתית, את כל אלה אפשר לשפר; למעשה, ההימנעות מלעשות כן היא מעילה באחריות. ואפליה על יסוד תכונות מולדות לכאורה, שמקורן במגדר או בקבוצה אתנית, היא פשוט בלתי-רציונלית.

ללוח החלק נלוות על-פירוב שתי דוקטרינות אחרות, שגם הן נעשו מקודשות בחיים האינטלקטואליים המודרניים. הכינוי שאצמיד לראשונה מהן מיוחס בדרך-כלל לפילוסוף ז'אן-ז'אק רוסו (1712-1778), אף שמקורו האמיתי בשירו של ג'ון דריידן, כיבוש גרנדה, שראה אור ב-1670:

חופשי אני כדרך שיצר את האדם הטבע,
בטרם היוולד חוקים שפלים של שעבוד,
עת שט ביערות כבן-חורין הפרא האציל.

מושג הפרא האציל שאב את השראתו מגילוי העמים הילידיים של יבשות אמריקה, אפריקה ולאחר זמן אוקייניה, בעת שהקימו שם העמים האירופיים את מושבותיהם. הוא מגלם את האמונה שבני-האדם במצבם הטבעי נוטים להיות חסרי אנוכיות, רודפי שלום ונטולי דאגה, ושפגעים רעים כמו רדיפת בצע, חרדה ואלימות הם מוצרי הציוויליזציה. ב-1755 כתב רוסו:

כה רבים היו המחברים שנחפזו להסיק כי האדם אכזרי מטבעו, ויש לו צורך במערכת שיטור סדירה על-מנת להחזירו למוטב; ואף-על-פי-כן לא תמצאו

עדין ממנו במצבו הפרימיטיבי, במקום שהציגו הטבע במרחק שווה מטיפשות הבהמה ומשכלו הישר הזדוני של האדם התרבותי. ... ככל שנוסיף להרהר במצב הזה, כן נשתכנע כי הוא היה החשוף פחות מכול למהפכות, המשובח ביותר לאדם, ודבר לא היה עשוי להוציאו מן המצב הזה מלבד תאונה הרת-אסון כלשהי, שמוטב לה אלמלא אירעה, למען טובת הציבור. דוגמת הפראים, שמרביתם נתגלו במצב הזה, שבה ומאשרת כי האדם נברא על-מנת להישאר בו לצמיתות, כי המצב הזה הוא נעוריו האמיתיים של העולם, וכי כל השיפורים למראית-עין לא היו אלא שלבים בדרך המוליכה לכאורה לשלמות הפרט, ולמעשה – להשחתת המין.³

הראשון מאותם מחברים שרוסו התכוון להם היה תומס הובס (1679-1588), שצייר תמונה שונה בתכלית:

מכאן אנו למדים, שכל זמן שבני-האדם חיים בלי כוח משותף שיטיל את מוראו על כולם, שרויים הם באותו מצב הקרוי מלחמה; וזוהי מלחמת כל אדם בכל אדם. ...

במצב כזה אין מקום לחריצות-כפיים, משום שפירותיה אינם בטוחים: על כן אין עבודת אדמה; אין שיט, וגם לא שימוש במצרכים שאפשר להביאם בדרך הים; אין בניינים נוחים; אין כלים להעתיק ולהוביל דברים שמצריכים כוח רב; אין ידיעה של פני הארץ; אין ספירה של הזמנים; אין אמנויות; אין ספרות; אין חברה. ומה שגרוע מכול – פחד בלתי-פוסק מפני מיתה בידי כוח הזרוע, שסכנתה אורבת בכל עת; האדם חי חי בדידות, חיים דלים, מאוסים, בהמיים וקצרים.⁴

הובס האמין* כי האדם יכול להיחלץ מן הקיום התופתי הזה רק אם יוותר על עצמאותו ויפקידנה בידי ריבון – אדם או אסיפה. את הריבון הזה כינה במלה העברית לווייתן.⁵ מי צודק, משני האנתרופולוגים-של-כורסה הללו? אין זו שאלה של מה-בכך. אם האדם הוא פרא אציל, הרי שאין צורך בלווייתן שתלטני. למען האמת, כשהלווייתן מאלץ את הבריות להגדיר רכוש פרטי על-מנת שתוכל המדינה להכיר בו (רכוש שאלמלא כן אולי היה משותף), הריהו יוצר את תאוות הבצע ואת הלוחמנות – את אותם הדברים עצמם שהוא מיועד לרסן. חברה מאושרת היא מנת-חלקנו מלידה; כל שעלינו לעשות הוא לנפץ את המחסומים המוסדיים שמפרידים בינינו לבינה. אבל אם ההפך מזה הוא הנכון, ויצר לב האדם רע מנעוריו, לא נוכל לייחל אלא לשביתת-נשק מתוחה שיאכפו עלינו המשטרה והצבא. יש לשתי התיאוריות האלה השלכות גם על

* כפי שהאמינו חז"ל; רבי חנניה סגן הכהנים היה אומר: "הווי מתפלל בשלומה של מלכות, שאלמלא מוראה – איש את רעהו חיים בלעו" (פרקי אבות ג' ב'). [המתרגם]

החיים הפרטיים. כל ילד נולד פרא (כלומר, חסר תרבות), ולכן, אם הפרא אציל מטבעו, גידול הילדים עניינו במתן הזדמנויות לילדים לפתח את הפוטנציאל שלהם, ואנשים רעים הם מוצריה של חברה שהשחיתה אותם. אם הפראים רעים מטבעם, הרי שגידול הילדים הוא זירה של משמעת ושל עימות, ואנשים רעים חושפים את הצד האפל שלא רוסן כהלכה.

חיבוריהם של פילוסופים הרבה יותר מסובכים, תמיד, מאשר התיאוריות שנכרכות בשמותיהם בספרי הלימוד הנכתבים לאחר זמנם. בפועל, אין מרחק רב בין השקפותיהם של הובס ורוסו. רוסו, בדומה להובס, האמין (שלא בצדק) כי הפראים חיים חיי בדידות, בלי זיקות של אהבה ושל נאמנות, ובלי כל מלאכה או אמנות (ואולי אף התעלה על הובס בטענתו כי אפילו שפה אין להם). הובס ראה בעיני רוחו — ואפילו צייר בפועל ממש — את הלווייתן כהתגלמות הרצון הקיבוצי, שהוענק לו מכוחה של אמנה חברתית כלשהי; המפורסמת ביצירותיו של רוסו נקראת *האמנה החברתית*, והוא קורא בה לבריות לשעבד את האינטרסים שלהם ל"רצון הכללי".

ואף-על-פי-כן, הובס ורוסו התוו תמונות מנוגדות של המצב הטבעי, והתמונות האלה העניקו השראה להוגי-דעות במשך מאות בשנים. איש אינו יכול שלא להבחין בהשפעתה של דוקטרינת הפרא האציל על התודעה הציבורית בימינו. אנו מוצאים אותה בכבוד שחולקים הכול לדברים טבעיים (מזון טבעי, רפואה טבעית, לידה טבעית) וביחס החשדני כלפי דברים מלאכותיים, בהסתייגות האופנתית מהגישה הסמכותנית לגידול ילדים ולחינוכם, ובראיית בעיות חברתיות כפגמים בנייתיקון במוסדותינו, ולא כטרגדיות שהן עצם מעצמיו של המצב האנושי.

הדוקטרינה המקודשת האחרת שנלווית על-פי-רוב ללוח החלק מיוחסת בדרך-כלל לרנה דקארט (1650-1596), המדען, המתמטיקאי והפילוסוף:

יש הבדל גדול בין גוף ונפש, שכן הגוף מטבעו ניתן לחלוקה, ואילו הנפש אינה ניתנת לחלוקה מכול וכול. ... כשאני מהרהר בנפש, רוצה לומר בעצמי, שכן אין אני אלא ברייה חושבת, איני יכול למצוא בעצמי שום חלקים, אלא אני תופס את עצמי כאחד וכשלם בבירור; דומה אמנם כי הנפש כולה מאוחדת עם הגוף כולו, אך אם יופרד מעל גופי חלק כלשהו, כף-רגל או זרוע, מובן לי כי מאומה לא ייגרע מנפשי. ואילו סגולות הרצייה, ההרגשה, ההבנה וכו', אין לומר עליהן שהן חלקים של הנפש, כי אותה נפש עצמה היא המעסיקה את עצמה ברצייה ובהרגשה ובהבנה. אך שונה לגמרי דינם של עצמים גשמיים או בעלי ממדים, כי איני יכול להעלות בדעתי אחד מהם שנפשי אינה יכולה לחלקו בנקל לחלקיו. ... די היה בכך ללמדני כי נפש האדם, או נשמתו, שונה לגמרי מגופו, אלמלא עמדתי על הדבר ממילא, על-יסוד נימוקים אחרים.⁶

הדוקטרינה הזאת קיבלה שם כעבור שלוש-מאות שנה — שם ראוי להיזכר — מפי מבקרה החריף, הפילוסוף גילברט רייל (1900-1976):

ישנה דוקטרינה על טבעה של הנפש ועל מקומה, שהיא נפוצה בקרב תיאורטיקאים ואפילו בקרב הדיוטות עד-כדי-כך שראוי לכנותה התיאוריה הרשמית. ... הדוקטרינה הרשמית, שמקורה העיקרי הוא דקארט, אומרת בערך כך. כל יצור אנושי, מלבד — אולי — כמה יוצאים-מן-הכלל כמו שוטים ועוללים בחיק אמהותיהם, הוא בעל גוף ובעל נפש כאחד. אחדים מעדיפים לומר שכל יצור אנושי הוא גם גוף וגם נפש. גופו ונפשו רתומים בדרך-כלל בעול אחד, אבל אחרי מות הגוף ממשיכה הנפש להתקיים ולתפקד. גוף האדם קיים במרחב וכפוף לחוקי המכניקה המושלים בכל שאר הגופים במרחב. ... אבל הנפש אינה קיימת במרחב, ופעולתה אינה כפופה לחוקים מכניים. ... כזוהי, בקווים כלליים, התיאוריה הרשמית. אני עתיד להזכירה לעתים תכופות, ובזלזול מכוון, בשם "הדוגמה של רוח הרפאים במכונה".⁷

הרוח במכונה, כמו הפרא האציל, צצה בין יתר סיבות כתגובה נגד הובס. הובס טען שאפשר להסביר את החיים ואת הנפש במונחים מכניים. האור מפעיל את עצבינו ואת מוחנו, וזו משמעותה של ראייה. הפעולה עשויה להתמשך אחרי הגורם לה, כמו שובל ספינה או רטיטותיו של מיתר שנפרט, וזו משמעותו של דמיון. "גדלים" מתחברים או מתחסרים במוח, וזו משמעותה של חשיבה.

דקארט שלל את הרעיון שהנפש עשויה לפעול על-פי עקרונות פיסיקליים. הוא חשב שההתנהגות, ובייחוד הדיבור, אינה נגרמת על-ידי דבר-מה, אלא נבחרת מתוך רצון חופשי. הוא הבחין כי תודעתנו, בניגוד לגופנו ולכל עצם פיסיקלי אחר, אינה מרגישה את עצמה כניתנת לחלוקה, או כשרויה במרחב. הוא ציין כי איננו יכולים לפקפק בקיומן של נפשותינו — למעשה, איננו יכולים לפקפק בכך שאנחנו הננו נפשותינו — כי עצם מעשה החשיבה מניח מראש את קיומה של נפש. אבל אנו יכולים לפקפק בקיומם של גופינו, משום שאנו יכולים לדמיין את עצמנו כרוחות ערטילאיות שרק חולמות, או הוזות, על קיום גשמי.

דקארט אף מצא מוסר השכל בשניות (דואליזם) הזאת שלו — האמונה שהנפש שונה לגמרי בטיבה מן הגוף: "דבר אינו מועיל יותר להטות נשמות נרפות מדרך הישר, מאשר הסברה כי נשמת הבהמה שווה בטבעה לנשמתנו, ומשום כך אין לנו דבר לחשוש ממנו או לייחל לו אחרי החיים האלה, כמונו כזבובים וכנמלים."⁸ רייל הסביר את הדילמה של דקארט:

כאשר הראה גלילאו כי שיטות הגילוי המדעי שלו מסוגלות לספק תיאוריה מכנית שיש בה כדי להקיף את כל המצוי במרחב, מצא דקארט את עצמו נקרע בין שני מניעים מנוגדים. כבעל שאר-רוח מדעי, הוא לא יכול שלא לאמץ את טענותיה של המכניקה; אך כאדם דתי ומוסרי, הוא לא היה מסוגל לקבל (כפי

שקיבל הובס) את הפועל-היוצא המעציב מן הטענות הללו, דהיינו, הטענה שטבע האדם שונה ממנגנון השעון רק ברמת המורכבות שלו.⁹

ואמנם, הדעת אינה סובלת את המחשבה על עצמנו כמנגנון מפואר של גלגלי שיניים וקפיצים. המכונה אינה חשה מאומה, בנויה לשם שימוש, ואפשר להשליכה ככלי אין חפץ בו; האדם מחונן בתודעה, בתחושת ערך עצמי ובזכויות, והוא יקר לאין שיעור. למכונה יש תכלית יומיומית כזו או אחרת, כגון טחינת חיטה או חידוד עפרונות; לאדם תכליות נעלות יותר, כמו אהבה, סגידה לאל, עשיית מעשים טובים ויצירת דעת ויופי. התנהגותן של מכונות מוכתבת על-פי חוקי הפיסיקה והכימיה הבלתי-מעוררים; התנהגות האדם נבחרת מתוך רצון חופשי. עם הבחירה בא החופש, ומכאן נפתח פתח של תקווה לאפשרויותינו העתידיות. ועם הבחירה באה גם האחריות, שמכוחה אנו מחזיקים את הבריות אחראים למעשיהם. וכמובן, אם הנפש נפרדת מן הגוף, היא יכולה להוסיף ולהתקיים אחרי חידלון הגוף, ומחשבותינו והנאותינו לא יסתלקו מן העולם לצמיתות בבוא יומנו.

כפי שציינתי, רוב האמריקאים מוסיפים להאמין בקיומה של נשמה בת-אלמוות, עשויה מחומר כלשהו שאינו פיסיקלי, שיש ביכולתה להיפרד מהגוף. אבל גם מי שאינם דוגלים באמונה הזאת בפה מלא, עדיין מדמיינים לעצמם כי בלי-ספק יש בנו משהו שאינו סתם פעילות מוחית חשמלית וכימית. בחירה חופשית, תחושת ערך עצמי ואחריות הן סגולות שמייחדות את האדם מכל שאר הדברים ביקום, ודומה שאין הן עולות בקנה אחד עם הרעיון שאנו אוספים של מולקולות ותו לא. הניסיונות להסביר את ההתנהגות במונחים מכניסטיים זוכים בפי כול לכינויי גנאי כמו "רדוקציוניסטיים" או "דטרמיניסטיים". כמעט לעולם אין המגנים יודעים מה פירושן המדויק של המלים האלה, אבל כל אחד יודע שאלה דברים רעים. ההפרדה בין נפש וגוף שכיחה גם בלשון היומיום, כשאנו אומרים "תפעיל את הראש שלך", כשאנו מזכירים "חווייה חוץ-גופית" וכשאנו מדברים על "גופו של ראובן", או בעצם גם על "מוחו של שמעון", כי ההנחה הסמויה היא שהבעלים, ראובן או שמעון, נבדלים איכשהו מהגוף או מהמוח השייכים להם. לפעמים תמצאו בעיתונות ספקולציות על "השתלות מוח", שצריכות להיקרא בעצם "השתלות גוף", כי זהו ניתוח ההשתלה היחיד, כפי שהעיר הפילוסוף דן דנט, שבו עדיף להיות התורם ולא המקבל.

מבחינה לוגית, דוקטרינות הלוח החלק, הפרא האציל והרוח במכונה — או בפי הפילוסופים, האמפיריציזם, הרומנטיזם והדואליזם — אינן תלויות זו בזו; אך בפועל אנו מוצאים אותן כרוכות יחדיו בדרך-כלל. אם חלק הוא הלוח, הרי שאין בו, אם נדקדק בלשונו, שום ציווי לעשות טוב או לעשות רע. אבל הטוב והרע אינם סימטריים: מספר הדרכים להרע לבריות גדול ממספר הדרכים להיטיב עמם, ועשיית רע יכולה לפגוע בהם במידה גדולה מכפי שעשיית חסד יכולה לשפר את מצבם. כיוון שכך, הלוח החלק — בהשוואה ללוח שחקוקים בו מניעים — חייב להרשים אותנו יותר באי-יכולתו להרע מאשר באי-יכולתו להיטיב. רוסו לא האמין בלוח חלק פשוטו כמשמעו, אבל האמין גם האמין שהתנהגות רעה היא פועל-יוצא של למידה וחברות.¹⁰ "האדם רשע הוא", כתב;

"הניסיון העצוב והתמידי מבטל כל צורך בהוכחה."¹¹ אבל הרשעות הזאת, מקורה בחברה: "אין שום זדון קדמוני בלב האדם. אין בו ולו גם חטא אחד שאיננו יכולים לומר כיצד נכנס לתוכו, ומנין בא."¹² אם אפשר להסתמך על המטאפורות של לשון היומיום, הרי שכולנו — כמו רוסו — מקשרים את מצבו החלק של הלוח עם מידות טובות, ולא עם לא-כלום. ראו את הקונוטציות המוסריות של שמות התואר נקי, ישר, טהור, צח כשלג, זך, ללא רבב, חסר דופי וחלק; השוו אותן עם הקונוטציות של כתם, דופי, רבב, צבוע ומלוכלך.

בה במידה שרוי הלוח החלק בדו-קיום טבעי עם הרוח במכונה, שכן לוח שהוא חלק, הריהו אכסניה נוחה לרוח רפאים. אם מחזיקה רוח רפאים במערכת הבקרה, יכול בית-החרושת לספק את ההתקן עם מספר מזערי של חלקים. הרוח תוכל לקרוא את מחווני הגוף וללחוץ על הכפתורים, בלי שום צורך בתוכנית ניהול עתירת טכנולוגיה, במערכת הנחיה או ביחידת עיבוד מרכזית. ככל שהתנהגות הבקרה רחוקה ממנגנון השעון, כן פוחת הצורך בהנחת קיומו של מנגנון כזה. מסיבות דומות, הרוח במכונה מצטרפת בחדווה גם אל הפרא האציל. אם מתנהגת המכונה שלא באצילות, נוכל להאשים את הרוח, על שבחרה מרצונה החופשי לעשות מעשים שלא יעשו; אין לנו צורך לבקש פגמים בעיצוב המכונה.

מעטים הם החולקים כבוד לפילוסופיה בימינו. מדענים רבים משתמשים במלה הזאת כשם נרדף לספקולציות בטלות. כשאמר עמיתי נד פלוק לאביו שיש בדעתו להשתלם במקצוע הזה, קרא האב "לופט גשעפט!" וידועה הבדיחה על הצעיר שאמר לאמו כי הוא עומד לקבל תואר דוקטור לפילוסופיה. "כמה נפלא!" קראה האם. "אבל איזה מין מחלה זו, פילוסופיה?"

ובכל זאת, לא זו בלבד שרעיונותיהם של הפילוסופים אינם בטלים או ערטילאיים, אלא יש שהם מכים הדים במשך דורות על דורות. הלוח החלק והדוקטרינות הנלוות אליו הסתננו אל תוך החוכמה המקובלת של תרבותנו, והם שבים ומבצבצים במקומות הצפויים פחות מכול. ויליאם גודווין (1756-1835), אחד ממייסדי הפילוסופיה הפוליטית הליברלית, כתב ש"ילדים הם מעין חומר גלם שהושם בידינו, ונפשותיהם "דומות לגיליון של נייר לבן."¹³ מן הצד האפל יותר, אנו מוצאים את מאז דזה-דונג שהצדיק את ההנדסה החברתית הרדיקלית שלו באמירה, "השירה היפה מכול, על דף חלק היא נכתבת."¹⁴ אפילו וולט דיסני שאב השראה מהמטאפורה הזאת. "אני רואה את נפש הילד כספר חלק," כתב. "בשנים הראשונות לחייו, דברים רבים ייכתבו על דפיו. איכות הכתיבה הזאת תשפיע עמוקות על חייו."¹⁵

לוק לא היה מעלה על דעתו שדבריו יוליכו בבוא היום אל במבי (דיסני ייעד אותו לחנך את צופיו הצעירים להסתמכות עצמית), כשם שרוסו לא היה יכול לחזות את פוקהונטס, התגלמות הפרא האציל. ובכל זאת, רוחו של רוסו שבה והתגלגלה כמדומה במחברו של מאמר הפרשנות הבא, שהופיע בכוסטון גלוב לרגל חג ההודיה:

אני טוען כי העולם שידעו ילידי אמריקה היה יציב יותר, מאושר יותר וברברי פחות מן החברה שלנו כיום. ... לא היו בעיות אבטלה, ההרמוניה הקהילתית היתה חזקה, השימוש בסמים לא היה ידוע כלל, הפשע כמעט לא היה קיים. אם היתה לוחמה בין השבטים, היא היתה ריטואליסטית רובה ככולה, וכמעט מעולם לא הביאה לטבח המוני או חסר-הבחנה. היו אמנם ימים קשים, אבל החיים היו יציבים וצפויים מראש, בדרך-כלל. ... מכיוון שהילדים כיבדו את הסובב אותם, הם לא איבדו מים או משאבי מזון בגלל זיהום או הכחדה, ולא ידעו מחסור בחומרים לצורכי היומיום, כמו סלים, סירות, מחסות או עצי הסקה.¹⁶

אין זאת אומרת שלא נמצאו ספקנים:

Calvin and Hobbes © Watterson. Reprinted with permission of Universal Press Syndicate. All rights reserved.

גם הדוקטרינה השלישית מוסיפה לתת את אותותיה בימינו אלה. בשנת 2001 הכריז ג'ורג' ו' בוש שהממשל האמריקני לא יממן מחקרים בתאי גזע עופריים אנושיים, אם המדענים צריכים להשמיד עוברים חדשים כדי להפיק אותם (עם זאת מותר המחקר בשושלות תאי גזע שהופקו מעופרים בעבר). הוא הגיע להחלטה זו אחרי שנועץ לא רק במדענים, אלא גם בפילוסופים ובאנשי דת. רבים מהם ניסחו את הבעיה המוסרית במונחים של "הולדת הנשמה", הרגע שבו מוקנית נשמה לגוש התאים העתיד לגדול ולהיות אדם. אחדים טענו שההינפשות מתרחשת ברגע ההתעברות, ומכאן שהפֶּלֶסְטוֹצִיסט (כדור התאים בן חמשת הימים שממנו נלקחים תאי הגזע) חשוב כאדם לכל דבר, מבחינה מוסרית, והשמדתו אינה אלא רצח.¹⁷ מסתבר שהיה זה טיעון מכריע, ומכאן שמדיניותה של אמריקה לגבי הטכנולוגיה הרפואית הזאת, שהיא אולי המבטיחה ביותר במאה העשרים ואחת, הוכרעה על-סמך עיון בשיקולי מוסר, כדון שהיה אפשר לנסחם לפני מאות שנים: מתי בדיוק נכנסת הרוח למכונה?

אלה הן רק אחדות מטביעות אצבעותיהם של הלוח החלק, הפרא האציל והרוח במכונה בחיינו האינטלקטואליים המודרניים. בפרקים הבאים נראה כיצד השתרשו בתודעה המודרנית רעיונותיהם הערטילאיים-לכאורה של הפילוסופים בני תור ההשכלה, וכיצד מטילות תגליות חדישות ספקות בתוקפם של הרעיונות הללו.